

SANCTI RAINARDI

CISTERCIENSIS ABBATIS V

INSTITUTA CAPITULI GENERALIS

ORDINIS CISTERCIENSIS.

(*Nomasticon Cisterciense, seu antiquiores ordinis Cisterciensis consuetudines. Paris. 1664 fol.*)

ADMONITIO.

Hæc prima est Definitionum capituli generalis ordinis Cisterciensis Collectio, a tempore *Chartæ Chartatis*; cujus auctor creditur sanctus Raynardus, filius Milonis comitis Barri super Sequanam (2), primum quidem monachus Clarævallis ac subiinde quartus abbas Cistercii, quem inter angelorum choros S. Christianus vidit (3), cujus mortem S. Bernardus veluti *magnam*, ut ipse ait, *ordinis plagam* lacrymis prosecutus est (4). Hæc autem Collectio octoginta et septem distincta capitulis, complectitur varias definitiones ab initio ordinis in capitulis generalibus editas, usque ad annum 1134, quo ipsa prodiit in lucem.

S. RAINARDI PROLOGUS.

In Charta Charitatis inter cætera continetur, quod singulis annis conveniant omnes abbates cœnobiolorum, quæ Dei gratia in diversis sunt ordinata provinciis, ad Cisterciensem ecclesiam, et quod ibi de observatione sanctæ Regulæ et ordine totius vitæ suæ ac indissolubili inter se pace custodienda, diligentissime tractent: ut tenor vivendi sæpius replicatus ac divinarum Scripturarum auctoritate corroboratus, non facile tepere, sed per diuturna plurimorum annorum spatia possit vigere. Hac ergo ratione in loco prædicto congregati, hæc capitula instituerunt, et per universam congregationum nostrarum fraternitatem tenenda decreverunt:

INSTITUTA

Capituli generalis ordinis Cisterciensis (5).

CAP. I. Quo in loco sint construenda cœnobia.

In civitatibus, in castellis, aut villis nulla nostra construenda sunt cœnobia; sed in locis a conversatione hominum semotis.

CAP. II. De unitate conversationis in divinis et humanis.

Ut autem inter abbatias unitas indissolubilis perpetuo perseveret, stabilitum est primo quidem ut ab omnibus Regula beati Benedicti uno modo intelligatur, uno modo teneatur; dehinc ut iidem libri quantum duntaxat ad divinum officium pertinet; idem victus, idem vestitus, iidem denique per omnia mores inveniantur.

CAP. III. Quos libros non licet habere diversos.

Missale, Epistolare, Textus, Collectaneum, Graduale, Antiphonarium, Regula, Hymnarium, Psal-

terium, Lectionarium, Kalendariū, ubique uniformiter habeantur.

CAP. IV. De vestitu

Vestitus simplex et vilis absque pelliciis, camisiis, staminiis, qualem denique Regula describit.

CAP. V. Unde monachis debeat provenire victus.

Monachis nostri ordinis debet provenire victus de labore manuum, de cultu terrarum, de nutrimento pecorum: unde et licet nobis possidere ad proprios usus aquas, silvas, vineas, prata, terras a sæcularium hominum habitatione semotas, et animalia, præter illa quæ magis solent provocare curiositatem et ostentare in se vanitatem, quam aliquam afferre utilitatem, sicut sunt cervi, grues et cætera hujusmodi. Ad hæc exercenda, nutrienda, conservanda, seu prope seu longe non tamen ultra

(2) Ordericus Vitalis, lib. viii Hist. Anglorum.

(3) Exord. mag. Cisterc., lib. 1, cap. 28.

(4) S. Berparidi epist. 270.

(5) Anno Dom. 1134, Cistercii 36

diastam grangias possumus habere per conversos A rit, liber discedat. Si in cella novitiorum conversatus fuerit, et proprio vitio vel expulsus, vel per se

CAP. VI. *Quod non debeat monachus extra claustrum habitare.*

(5) Monacho cui ex Regula claustrum propria debet esse habitatio, licet quidem ad grangias quoties mittitur ire; sed nequaquam diutius habitare.

CAP. VII. *Quod in ordine nostro seminarum cohabitatio interdicta sit et ingressus portæ monasterii sit eis negatus.*

Remota omni occasione sive nutrimentorum augendorum vel conservandorum, sive rerum monasterii quarumlibet, ut quandoque necesse est, lavandarum, sive denique cujuscumque alterius necessitatis, seminarum cohabitatio nobis et conversis nostris omnino interdicta est. Ideo nec in us curtas grangiarum hospitari, nec monasterii portam ingredi permittantur.

CAP. VIII. *De conversis.*

Per conversos agenda sunt exercitia apud grangias et per mercenarios, quos utique conversos episcoporum licentia tanquam necessarios et coadjutores nostros, sub cura nostra sicut et monachos suscipimus; fratresque et participes nostrorum tam spiritualium quam temporalium bonorum æque ut monachos habemus.

CAP. IX. *Quod redditus non habeamus de alienis.*

Ecclesias, altaria, sepulturas, decimas alieni laboris vel nutrimenti; villas, villanos, terrarum census, furnorum, molendinorum redditus, et cætera his similia monasticæ puritati adversantia, nostri et nominis et ordinis excludit institutio.

CAP. X. *Quid liceat vel non liceat habere de auro, argento, gemmis et serico.*

Altarium linteamina, ministrorum indumenta, sine serico sint, præter stolam et manipulum, Casula vero nonnisi unicolor habeatur. Omnia monasterii ornamenta, vasa utensilia, sine auro et argento, præter calicem et fistulam: quæ quidem duo sola argentea et deaurata, sed aurea nequaquam habere permittimus.

CAP. XI. *Ut nullus recipiat aliquem ad aliam ecclesiam ire volentem.*

Si quis monachus, clericus, aut laicus ad aliquam ecclesiarum nostrarum causa remanendi venire voluerit, non si dissuadeat illa ecclesia, nec eum retineat, etiamsi remanere voluerit, quia scriptum est: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris.* Qui postquam ad illum locum in quo conversari disponit, venerit, ibique voluntate mutata remanere nolu-

(5) Reg. S. Ben. c. 4, cap. 66 et cap. 67.

(6) Nota hic mentionem fieri libri Usuum, ut jam conscripti et ubique ab omnibus habendi et observandi.

(7) Vide lib. Usuum cap. 70, de minutione.

(8) Per cucullas floccatas eas prohibet quas et S. Bernardus in Cluniacensibus reprehendit in Apologia sua et in epistola ad Robertum, nempe cucullas amplas et superfluitate panni redundantes,

rit, liber discedat. Si in cella novitiorum conversatus fuerit, et proprio vitio vel expulsus, vel per se exierit, ab aliquo nostro fraternitatis ecclesia, sine commendatitiis litteris non recipiatur, quia discordiæ inter ecclesias fomes de tali causa oriri potest. Quod idem de monacho peregrino in aliquo loco nostro suscepto et quoquo modo egresso, decernimus.

CAP. XII. *Quomodo novella ecclesia abbate et monachis et cæteris necessariis ordinetur.*

Duodecim monachi eum abbate tertio decimo ad cœnobium nova transmittantur, nec tamen ibi destinentur, donec locus, libris, domibus et aliis necessariis aptetur, libris duntaxat, Missali, Epistolari, Textu, Regula, libro Usuum (6), Psalterio, Hymnario, Collectaneo, Antiphonario, Lectionario, Graduali; domibusque, oratorio, refectorio, cella hospitem et portarii, necessariis etiam temporalibus, ut et vivere, et Regulam ibidem statim valeant observare.

CAP. XIII. *De firmaculis librorum.*

Interdicimus ne in ecclesiarum libris aurea, vel argentea sive deargentata, vel deaurata habeantur retinacula, quæ usu firmacula vocantur, et ne aliquis codex pallio tegatur.

CAP. XIV. *De pane quotidiano.*

Sicut in ecclesiasticis aliisque observationibus cavemus ne inveniamur discordes, sic etiam in victu quotidiano diversitas est cavenda, ne fratres carnis vel spiritus fragilitate victi grossiorem panem abhorreere et lautiorum incipiant desiderare. Ideo stabilimus ne in cœnobiis nostris fiat panis candidus, nequidem in præcipuis festivitibus, sed grossus, id est cum cribro factus. Ubi autem frumentum defuerit, cum scatio liceat fieri, quæ lex infirmis non tenebitur, sed et hospitibus quibus visum fuerit album panem apponimus, et minutis in minutione sua, sicut in sententia eorum descriptum est (7). Cujus panis, albi videlicet qui minutis apponitur, sicut et quotidiani pasta in statera posita, nequaquam plus ponderare debet, sed æqua lance appendi.

CAP. XV. *De cucullis et subtalaribus*

In ecclesiis nostris non sint cucullæ deforis floccatæ (8): et subtalares diurni non sint caprini vel corduani, sed vaccini.

CAP. XVI. *De monachis vel conversis fugitivis.*

Si quis monachus vel conversus vitio suo de ecclesia aliqua exierit, et ad alienam venerit, suadeatur ei ut revertatur. Quod si abbas vel prior illius

non autem eas in quibus essent flocci seu particule lanæ eminentiores, ut vult Angel. Manriq. in suis Annal. ad an. 1434, c. 6. Hoc enim sensu contrarii essent SS. Patres nostri S. Benedicto qui in sua Regula cucullas villosas suis monachis in hieme concessit. Non admittent igitur nostri cucullas aut floccos nisi simplices et angustiores, ut fatetur Petrus Venerabilis in epistola 28, et in epist. 17 lib. iv.

loci intellexerit eum ad locum suum nolle redire, non eum sinat amplius una nocte illic manere, habitumque ei religionis jubeat auferri, nisi priusquam ad nostrum ordinem venerit monachum fuisse constiterit. Converso vero de rebus monasterii nihil dimittatur præter indumentum simplex et vile.

CAP. XVII. *Quod monachus peregrinus infra breve tempus recipiatur aut recedat.*

Monachus peregrinus si ad aliquod cœnobium ad habitandum venerit, nec ibi propter vicinitatem aut notitiam ecclesiæ suæ recipi potuerit, non diutius teneatur in domo hospitem; ob hoc ne inter hanc moram, aut aliquo ingenio, aut aliquarum ecclesiasticarum seu sæcularium personarum petitione, quæ sine dubio violenta constat esse, ab abbate suo extorqueatur.

CAP. XVIII. *Quod omnia monasteria in honorem beatæ Mariæ dedicentur.*

Quia antecessores nostri et Patres de ecclesia Molismensi, quæ in honorem B. Mariæ constructa est, ad Cisterciensem locum, unde et nos exortum sumus, primitus venerunt: idcirco decernimus ut omnes ecclesiæ nostræ ac successorum nostrorum, in memoriam ejusdem cœli et terræ reginæ sanctæ Mariæ fundentur ac dedicentur.

CAP. XIX. *Ut pitantiæ (9) non administrantur in refectorio apud Cistercium tempore generalis capituli.*

Nos abbates illo tempore debem sicuti solemus Cistercium post annum venientes, rogabamus dominum abbatem Stephanum et fratres, ne nobis in refectorio solitæ pitantiæ, post duo pulmentaria regularia præsentarentur; quia et in refectorio in distributione harum rerum videbatur esse quædam inquietudo fratrum, et in mora illa diminutio dormitionis eorum; tuncque abbate illò et fratribus consentientibus, stabilivimus ne ista illo tempore amplius flierent.

CAP. XX. *De sculpturis et picturis, et cruce lignea.*

Sculpturæ vel picturæ in ecclesiis nostris seu in officinis aliquibus monasterii, ne fiant interdicimus: quia dum talibus intenditur, utilitas bonæ meditationis vel disciplina religiosæ gravitatis sæpe negligitur; cruces tamen pictas, quæ sint lignæ, habemus.

CAP. XXI. *Quod extra portam domus non habeatur.*

Non est congruum ut extra portam monasterii domus aliqua ad habitandum constructur, nisi animalium; quia periculum animarum inde potest nasci.

CAP. XXII. *Quod animalia vitium levitatis habentia non nutriantur.*

Certum est nos, qui monachalem militiam arripimus mentionem nomine, quarum hic et alibi sæpius mentionem fieri invenies, intelligenda sunt quædam superiora pulmentis regularibus lautiora, ut jam in superioribus diximus. Itaque secundum Jacobum de Villahermosa, abbatem et fratres nostrorum monachorum erant ex

puimus, debere in cœnobiis nostris honestæ gravitati ac regularibus disciplinis, non levitatibus aut jocis vacare, et ob hoc fomenta vitiorum a sanctis locis elongari oportet, scilicet cervos, et ursos ac grues, cæteraque talia levitatis irritamenta.

CAP. XXIII. *De clericis et laicis cœnobia construendis, et quod nullus sine probatione monachus efficiatur.*

Si clerici vel laici locum aliquem ad honorem Dei construxerint, illumque locum alicui cœnobiorum nostrorum quatenus ad abbatiam proficiat concedere voluerint, abbasque illius loci a quo consilium flagitant, locum habilem perspexerit, suscipiat illum si voluerit. Ipsi vero clerici vel laici si sanctæ Regulæ jugo se subdere voluerint, aut in loco illo abbatiam faciendam præstolentur, aut cellam novitiorum intrent in cœnobio prænotati abbatibus ut regulariter probentur. Quod si ad aliquam aliam Ecclesiarum nostrarum secedere elegerint, vel aliud quid pro arbitrio facere, licenter agant; illud tamen magnopere nobis est cavendum ne isti aut alii alii qui sine regulari probatione aliquo modo nostro collegio socientur, exceptis monachis quos B. suscipit Benedictus.

CAP. XXIV. *Quod intra monasterium nullus carne vescatur aut sagimine.*

Intra monasterium nullus carne vescatur aut sagimine, nisi omnino infirmi et artifices conducti. Similiter nec intra curtes grangiarum, nisi propter easdem causas et etiam propter mercenarios.

CAP. XXV. *Quibus diebus vescimur tantum quadragesimali cibo.*

In toto Adventu, excepta prima Dominica, in secunda et tertia feria ante caput jejunii, in vigilia Pentecostes, et in jejuniis Quatuor Temporum in Septembri, in vigiliis sanctorum Joannis Baptistæ, Petri et Pauli, Laurentii, Assumptionis beatæ Mariæ, Mathæi apostoli, Simonis et Judæ, Omnium Sanctorum, Andræ apostoli, quadragesimali tantum vescimur cibo.

CAP. XXVI. *Ne monachi dent vel accipiant mediætatem vel cressementum.*

Nullam cum sæcularibus societatem in pecoribus nutriendis, seu terris excolendis habere permittimur, videlicet dando vel accipiendo mediætariam vel cressementum.

CAP. XXVII. *Quos suscipiamus ad confessionem, ad communionem et sepulturam*

Ad confessionem, ad sacram communionem, ad sepulturam neminem extraneum, præter hospites et mercenarios nostros, in monasterio videlicet morientes recipimus; sed nec ad oblationem in conventu ad missam, nisi in Purificatione sanctæ Mariæ, ad sepulturam autem duos tantummodo

oleribus et leguminibus confecta. Pitantiæ, ex ovis et piscibus. Vide quæ de his diximus in lib. de prima vivendi ratione Cisterciensium, ut supra in cap. 17 lib. Usuum. (Patrolog. t. CLXVI, in S. Stephano).

quos voluerimus de amicis vel familiaribus nostris A
cum uxoribus suis.

CAP. XXVIII. *Quid fiat de his qui se reddunt alicui
ecclesie nostrae ad monachatum, et antequam in
capitulum venerint, morte praeventi fuerint.*

Si quis mundum respuens monachatum deside-
raverit, et veniens ad aliquem de abbatibus nostris
desiderium suum ei intimaverit, ac se etiam ei vel
alicui illius Ecclesiae monacho reddiderit, hic talis
si ante petitionem suam in capitulo regulariter fac-
tam obierit, non pro novitio habeatur, sed pro
familiari.

CAP. XXIX. *Quod nullus nostri ordinis abbas mo-
nacham benedicat (10).*

Prohibitum est ne quis abbatum nostrorum mo-
nacham benedicere, infantulum baptizare, vel etiam B
in baptismo tenere praesumat, nisi forte in articulo
mortis, vel si presbyter defuerit.

CAP. XXX. *Quomodo causae in capitulo generali ex-
ortae definiantur.*

Si quaelibet causa sponte confessa vel clamore
exorta in generali capitulo Cistercii nascatur, com-
muni assensu omnium abbatum, si possit concor-
diter fieri, definiatur; si autem pro capacitate sen-
sus uniuscujusque, quod saepe accidit, inter se dis-
senserint, Pater Cisterciensis monasterii quatuor
abbatibus ad hoc idoneis hanc delinire praecipiat,
et quod illi utilius judicaverint, omnis sanctae
multitudinis conventus sine retractatione teneat.

CAP. XXXI. *De privilegiis.*

Constituimus ne quis contra instituta ordinis nostri
privilegium facere praesumat; sed quod dispo-
suerunt antecessores nostri sancti viri et adhuc
disponunt sano consilio moderni ratum et stabile
permaneat: quod si quis contra statuta capituli ac-
cipere aliquid vel emere vel aedificare praesumpserit,
remota omni dispensatione aedificia cadant, expen-
sae et opera pereant.

CAP. XXXII. *Quod filia per annum semel visitet
matrem ecclesiam.*

Statuit causa humilitatis Cisterciensis conventus
solerti providentia, quatenus saltem semel in anno
matrem ecclesiam per abbatem suum, si sanus
fuerit, visitet filia.

CAP. XXXIII. *Quae poena injungatur negligentibus D
instituta.*

Si quis abbatum capituli nostri generalis negle-
xerit instituta, publice clametur, et ad emendatio-
nem admoneatur. Quod si ipso anno non correxe-
rit, et in sequenti capitulo notum fuerit, leviori cul-
pae subiaceat, ubi et quandiu decreverit Cister-
ciense capitulum.

CAP. XXXIV. *De archiepiscopo vel episcopo.*

Nullus propter jussionem archiepiscopi vel epi-

(10) In cap. gen. an. 1241 determinatum est hanc
monialium benedictionem non de illa quam in sua
professione recipiunt, sed de illa quae consecratio
est, et ad episcopos pertinet, intelligendam esse.

(11) Et hic errat praedictus Ang. Manriq. dum

scopi generale capitulum dimittere praesumat: sed
si sanus est, caeteris occasionibus postpositis, veni-
re contendat. Non quod debitam obedientiam praer-
latis nostris denegemus, sed quod in ordine nostro
tenere statuimus, observare debemus. Et ideo sicut
alias scripsimus cum quis abbatum abbatiam con-
struere voluerit, primo hoc capitulum et caetera
archiepiscopo vel episcopo sunt ostendenda diligen-
ter.

CAP. XXXV. *De pulvinariis.*

Pulvinaria ex nulla parte excedant pedem et di-
midium.

CAP. XXXVI. *De electione abbatis aut monachi in
episcopum.*

Abbas vel monachus nostri ordinis, si in episco-
pum eligatur, nunquam consentiat sine assensu ab-
batis sui et Cisterciensis capituli, nisi forte a domi-
no papa cogatur.

CAP. XXXVII. *Quod monachi vel conversi in alia
abbatia nihil quaerant.*

Monachi et conversi nostri ordinis a propriis ab-
batibus ad aliquod negotium directi in alia nostri
ordinis abbata, sine mandato abbatis sui nihil
quaerant praeter victum et calceamentorum repara-
tionem et equorum ferrationem, nisi eis aliquod in-
fortunium in via contigerit.

CAP. XXXVIII. *Quo ordine benedicatur monachus
peregrinus.*

Monachus peregrinus in aliquo ordinis nostri
monasterio receptus, eo ordine in quo novitius be-
nedicatur, si prius benedictus non fuerit.

CAP. XXXIX. *Cui liceat ferre punctam culcitram (11).*

Nullus ferat secum in via punctam culcitram ad
jacendum, nisi is cui in capitulo concessum fuerit.

CAP. XL. *Quot sociis abbas veniens ad capitulum
contentus esse debeat.*

Abbas veniens ad capitulum generale intra abba-
tiam monachum non adducat, nec plusquam duos
equos, sed contentus sit uno converso vel uno ser-
viente.

CAP. XLI. *Ubi monachi vel conversi minui debeant.*

Monachus vel conversus non debet minui nisi ad
abbatias nostri ordinis, neque ad grangias nisi gra-
vis necessitas incubuerit.

CAP. XLII. *De communicaturis.*

Illis diebus quibus monachi communicari sunt,
possunt ad privatas missas ministri communicare.
Licet etiam abbati monachos, novitios et conversos
prout expedire judicaverit, dividere per altaria ad
communicandum.

CAP. XLIII. *Quod nullus abbas in generali capitulo
loquatur nisi stando.*

Nulli abbatum, praeter Cisterciensem, liceat cla-
mare, vel in audientia omnium loqui nisi stando;

per punctam culcitram intelligit pulvinum equestri
selae impositum. Hic enim, ut patet ex textu capi-
tis, per *culcitram* intelligi debet stragulum tomento
et floccis fultum quod dormituris substernatur.

aliis omnibus sedendo auscultantibus. Si quis autem aliorum vel contradicere, vel aliud dicere voluerit, illo sedente surgat.

CAP. XLIV. *Quod nullus præsumat terram alterius vel usuaria in ea quærere.*

Si quis abbatum terram habuerit vel usuaria vel inde aliquam conventionem habuerit, nullus abbatum quærat eam, vel in ea usuaria sine assensu illius abbatis.

CAP. XLV. *Quomodo satisfaciat abbas si ad gloriam primi psalmi non occurrerit.*

Abbas si ad gloriam primi psalmi non occurrerit, satisfaciat ad gradum ut monachus, excepto quod sine licentia alicujus post satisfactionem recedat ad sedem suam, nisi alius abbas in choro fuerit.

CAP. XLVI. *Quando exire debent a generali capitulo monachi Cistercienses (12).*

In prima die capituli post absolutionem defactorum dicatur *adjutorium nostrum* et exeant omnes monachi, præter priores qui in loco abbatum adfuerint: idem fiat aliis diebus post expositionem Regulæ.

CAP. XLVII. *De psalmis et orationibus extraordinariis.*

Prohibitum est ne in conventu psalmi vel aliæ quælibet orationes pro quavis necessitate dicantur, nisi forte pro missa de conventu, alia missa pro imminente angustia, vel ad missam de conventu collecta.

CAP. XLVIII. *De misto adolescentiorum.*

Adolescentiores fratres quibus diebus juniorum mistum sumere conceditur, semper ante Tertiam illud sumant.

CAP. XLIX. *De nundinis.*

Periculosum quidem est minusque honestum religiosis frequentare nundinas nominatas; sed quia paupertas nostra hoc exigit, ut de rebus nostris vendamus vel necessaria emamus, quibus talis incumbit necessitas, poterunt ire ad mercatum vel nundinas, non tamen ultra tres dietas, vel ad plus ultra quatuor; nec plus de monachis vel conversis, quam duo de una abbacia, nec mare Anglicum transendum censemus propter nundinas. Si qui tamen vicini maris portui fuerint, pro necessariis domus suæ emendis vel commutandis transire poterunt; non tamen ad nundinas, neque a portu applicuerint, plusquam duas dietas. Quicumque ergo monachus vel conversus ordinis nostri ad nundinas nominatus venerit, quandiu in nundinis fuerit, de nulla domo religiosa victum sibi vel equis suis accipiat, sed de suo magis vivat; et ea mensura qua decet virum ordinis sui: non enim pro se pisces (13)

(12) Et hoc cap. perspicuum est, omnes abbates interfuisse tunc temporis definitionibus edendis aliisque causis in capitulo generali ventilandis: etsi nunc juxta præsentem usum, aut abusum potius, soli definitores intersint; quasi vero abbates nunc deterioris essent conditionis quam tunc priores qui vices eorum agerent.

A emere debet, aut delicias quærere, sed nec vinum bibere nisi bene aquatum, et duobus pulmentis sit contentus. Ad opus sæcularium nec emant nec vendant aliqui.

CAP. L. *De tabernis.*

Neque per monachum, neque per conversum, neque per aliquem hominum liceat nobis vinum nostrum vendere ad tabernam, sive, ut vulgo dicitur, ad brocam, sive, ut lingua Teutonica, ad tapam in nostris sive in domibus alienis, nec alicubi omnino.

CAP. LI. *De abbatibus dum capitulum generale tenetur foris sedentibus.*

Quicumque abbas fuerit foris dum generale tenetur capitulum, ea die a vino absteineat.

CAP. LII. *De mensura avenæ.*

B Monachis seu aliquibus aliis nostri ordinis ad abbatias nostras sive ad earum loca venientibus, ad opus equorum ipsorum mensura avenæ in Cisterciensi capitulo constituta, sufficiat.

CAP. LIII. *De hospitibus ad generale capitulum venientibus.*

EO die quo abbates Cistercium ad annum conveniunt capitulum reliquisque diebus quibus ibidem morantur, certum sit statutum esse in generali eorumdem abbatum Capitulo, nullum supervenientem debere suscipi hospitem. Quod si etiam talis aliquis supervenerit cui id omnino negari non possit, equos vel equum ejus nullomodo recipiendum: id enim solerter cavendum judicare, ne forte rei pro qua de tam longinquis conveniunt provinciis, scilicet ut suo intendant ordini, ullum incurrant impedimentum, quod per hujusmodi susceptiones posse fieri arbitrabantur.

CAP. LIV. *De mensura pulmentorum*

Eadem mensura sicut panis et vini sit per omnes abbatias, qua æqualiter pulmenta (14) dividantur tam in abbatias quam in grangiis.

CAP. LV. *Cui liceat ferre calicem et cætera ad missam cantandam necessaria.*

Abbates nostri ordinis quolibet ierint, calicem et cætera ad missam cantandam necessaria non ferant, nisi ii quibus in annuo abbatum capitulo concessum fuerit.

CAP. LVI. *Si liceat alicui novos libros dictare*

D Nulli quoque liceat abbati, nec monacho nec novitio libros facere, nisi forte cuiquam in generali capitulo id concessum fuerit.

CAP. LVII. *De armentis sive pecudibus.*

Nullus abbas ordinis nostri sive armenta sive pecudes sinat ad pascua longius evagari per diem quin in nocte revertantur infra proprios fines et proprias terras; hac tamen lege non tenebuntur qui in Alpibus vel juxta Alpes habitant, in gregibus dunta-

(13) Nota hic pisces non censi inter pulmenta nostris monachis concessa.

(14) Pulmenta erant fercula regularia seu a regula permissa et præscripta, quæ, teste Stephano, Tornacensi *ager ex leguminibus vel ex oleribus hortus nostris olim monachis subministrabat. Epist. ad Hug. Pontigniacensem.*

xiat ovium. Propter porcos autem liceat habere longe ab abbacia, sive a grangia duabus leucis sive etiam tribus, si ita necesse fuerit: et circa domum illam, quantum opus fuerit, longe evagentur, ita tamen ut nocte revertantur. Custodibus autem ovium vel pecorum victus quotidianus aliunde non proveniat, nisi de sua propria abbacia vel grangia illa. Sed si qui etiam in aliis partibus pro penuria et ariditate locorum hanc forte legem tenere non poterint, ea ipsi non tenebuntur, sed poterit in eis capitulum dispensare ut vivere possint, si tamen hoc testimonio vicinorum abbatum ostendere poterunt.

CAP. LVIII. De placitis.

Non debent abbates vel monachi vel conversi nostri ordinis interesse placitis nisi suis aut aliorum de ordine nostro. Quod si aliis de causis quemquam eorum adesse contigerit, non sit tamen ibi iudex vel prolocutor, nec ad consilium partium nec ad iudicium eat.

CAP. LIX. De episcopis ordinis nostri.

Episcopi de ordine nostro assumpti consuetudinem nostram tenebunt in qualitate ciborum, in forma indumentorum, in observatione jejuniorum, in officio horarum regularium: excepto quod mantellum de vili panno et pelle ovina, et pileum similem aut simplicem habere poterunt, qui voluerint: cum quibus tamen rebus claustra minime intrabunt, nec conventibus nostris intererunt, propter dissimilitudinem (15). Solatia poterunt unicuique dari de domibus nostris usque ad duos monachos et tres conversos, si tot necessarii fuerint, ita tamen ut nemini illorum sæcularia negotia vel citræ imponantur. Propter episcopos ordinis nostri, si in infirmitorio jacent, poterunt infirmarii sui, si opus fuerit, remanere ab horis canonicis; similiter et socii eorum qui assidui sunt eum eis. Cæterorum autem nullus pro quolibet episcopo aliquam horam canonicam dimittat, et nullus monachorum ejus comedat cum eo; sed in refectorio, nisi infirmus fuerit.

CAP. LX. De pitantiis

Abbas qui in infirmitorio fuerit, in conventum pitantiam non mittat, præter abbatem loci; nullusque abbatum qui in refectorio comederint faciat pitantiam, nisi ille qui sedet ad nolam, nisi forte juxta se sedenti.

CAP. LXI. Quibus speciebus non utimur.

In conventu generaliter nec pipere, nec cimino, nec hujusmodi speciebus utimur, sed communibus herbis quales terra nostra producit.

CAP. LXII. De gravibus culpis.

Notum est in Cisterciensi capitulo annuali ab archiepiscopis ordinis nostri, tam fures quam conspiratores, quam etiam incendiarios excommunicatos specialiter fuisse. Quicumque ergo fratrum nostrorum in ejusmodi deprehensi fuerint, graviori culpæ subdantur. Quod si qui taliam exierint pro eo vel

projecti fuerint; nullatenus nisi sub eadem sententia recipiantur. Ipsa etiam in quemque secundum modum culpæ extendatur vel aggravetur. Hoc etiam attendendum est, ut et hora prandii sit tardior, et mensura cibi minor quam illius qui in leviori culpa ponitur. Verumtamen abbas attendat et corporum valetudinem et culparum modos, et cum susceptus fuerit in capitulo, non eadem die ponatur in ordine suo. Vasa quibus utitur, aut frangantur aut pauperibus erogentur. Ad fores oratorii prostratus jaceat non habens caputium in capite; quoties autem missa vel officium defunctorum sine intervallo sequitur horam canonicam, non prosternatur, donec conventus exeat de ecclesia, non tamen omnes coguntur propter eum exire: qui vero exeant, per ante eum exeant. Et item cum in capitulum receptus fuerit, dum completur opus Dei prosternat se in terram.

CAP. LXIII. De levioribus culpis.

Fratres, qui in leviori culpa sunt, extra refectorium comedant in loco quo abbati visum fuerit. Qui post refectionem servitorum, neque ad biberes eant cum aliis, neque illi qui pro versu tertio perditio in penitentia sunt, sed post alios eant in refectorium.

CAP. LXIV. In quo ordine fugitivus recipi debeat.

Fugitivus si infra undecim dies redierit, restitui potest in ordine quem prius habuerat; si vero ultra undecim dies redierit, recipi quidem potest, ita tamen quod in eo gradu in quo ultimus recipitur, semper permanebit.

CAP. LXV. De vocatione abbatum ad electionem novi abbatis

Defuncto abbate Pater abbas vocetur, et si qui sunt abbates quos domus illa genuerit. Viciniores quoque ad diem quem ipse Pater abbas præscripserit pariter convocentur, et ad arbitrium Patris abbatis præsentibus abbatibus domus illius et monachi simul abbatem eligant. In domo Cisterciensi, qui mater est omnium nostrum, præsentibus abbatibus qui de Cistercio exierunt et monachi Cistercienses simul eligant.

CAP. LXVI. De cura Grangiarum.

Prohibemus ne quis abbas grangias suas vel aliquam earum alicui monacho committat, nisi cellarario qui secundum Regulæ auctoritatem, ad voluntatem abbatis curam gerat de omnibus, et ei proat necesse fuerit, solatia administrentur, a quibus in his quæ agenda fuerint, adjuvetur.

CAP. LXVII. Quid abbas Cisterciensis in generali capitulo inquirere debeat.

Si aliqua abbacia in anno a patre suo abbate domus unde exivit non fuerit visitata vel per se vel per alium, in communi capitulo Cisterciensi abbas ejus hoc notificet interrogante id communiter eo qui præsidet in capitulo. Queratur etiam si quis deest abbatum, et auditis excusationibus eorum qui forte pro infirmitate venire non potuerunt de cætero ne-

(15) Nota primam simplicitatem, modestiam et sanctitatem ordinis, etiam in episcopis suis.

lemburno vel ejusmodi aut etiam subtilioribus panibus utatur, neque novis, neque veteribus.

CAP. LXXXIV. *Pro quibus liceat nobis scribere D. papæ.*

Nullus scribat domino papæ nisi pro propriis causis et coabbatulo suorum, et episcoporum, archiepiscoporum, regum et principum suorum.

CAP. LXXXV. *De wandagiis (17).*

Directi in viam si voluerint wandengias ad devi-

(17) *Vandengia* seu *Vendagia* sunt perones seu indumenti genus tibias et pedes operiens.

tandum lutum, sive ad expellendum frigus habere licet eis.

CAP. LXXXVI. *Quod monachus prostratus non oret.*

Non est nostræ consuetudinis monachum vel conversum prostratum toto corpore jacere in oratorio, sed super genua et stando.

CAP. LXXXVII. *De scriptoriis (18).*

In omnibus scriptoriis ubicunque ex consuetudine monachi scribunt, silentium teneatur sicut in claustris.

(18) *Scriptoria* erant cellæ in quibus monachi libris describendis vacabant.

S. RAINARDI EPISTOLA AD INNOCENTIIUM II.

(Vide Patrologiæ tom. CLXXIX, col. 671, inter epistolas Innocentii II.)

ANNO DOMINI MLI

HUGO MATISCONENSIS

PONTINIACENSIS ABBAS PRIMUS, POSTMODUM EPISCOPUS ANTISSIODORENSIS

NOTITIA

Histoire littéraire de la France, tom. XII, pag. 408)

(1) Hugues, de la maison des comtes de Maçon, lia, dès sa première jeunesse, une étroite amitié avec saint Bernard, dont il était cousin et à peu près son égal pour l'âge. Bernard, en quittant le monde, ne crut pas devoir laisser ce cher parent au milieu des écueils que la crainte du naufrage lui faisait éviter. Il le pressa de le suivre à Cîteaux. Hugues résista quelque temps; mais enfin il se laissa vaincre, et fut un des trente compagnons que Bernard emmena dans cette sainte retraite. Les progrès rapides qu'il y fit dans la vertu, déterminèrent l'abbé saint Etienne à le mettre à la tête de la colonie qu'il envoya l'an 1114 pour fonder l'abbaye de Pontigni au diocèse d'Auxerre. Cette maison devint elle-même sous son gouvernement la mère de plusieurs autres. On dit que Hugues fut le premier qui, dans la profession d'obéissance que les abbés cisterciens faisaient à l'évêque diocésain, ajouta ces mots : *Salvo ordine nostro* (2), addition dont l'Ordre se trouva bien dans la suite.

S'étant rendu l'an 1127 au chapitre général de Cîteaux, il y vit arriver Etienne de Senlis, évêque de Paris, que les vexations du roi Louis le Gros avaient obligé d'abandonner son Eglise. Touchée de la situation du prélat, et attendrie par ses prières, l'assemblée députa au monarque les abbés de Clairvaux et de Pontigni pour l'engager à faire cesser cette espèce de persécution. Hugues assista l'année suivante au Concile de Troye, où il donna des preuves de sa capacité. Thibaut le Grand, comte de Champagne, instruit de son mérite par les évêques d'Auxerre et de Troyes, le choisit l'an 1155 avec André de Beaumont moine de Clairvaux, pour établir des chanoines réguliers dans l'église de Saint-Loup de Troyes.

(1) Manr., *Ann. Cist.* ad an. 1112, c. 2. n. 2. Le Nain, *Hist. de Cîteaux*, t. I, p. 155.

(2) Voici la formule du serment d'obéissance que les abbés de l'Ordre de Cîteaux faisaient à leur évêque : *Ego N. abbas Cisterciensis ordinis subjectionem et obedientiam a sanctis Patribus institutam secun-*

dum regulam S. Benedicti, tibi, Domine Episcopo, tuisque successoribus canonicè instituendis, et sanctæ Sedi Apostolicæ, salvo ordine meo, perpetuo me habiturum promitto. (SIRMOND., not. in ep. 7. lib. II Epistol. Gauffr. Vindoc.).